

Schoot 16



Veldhoven

INHOUD

INLEIDING.....	3
1 LANDSCHAP.....	4
1.1. Geologie	4
1.2. Geomorfologie	4
1.3. Bodemkunde	4
1.4. Cultuurhistorie.....	6
1.4.1. <i>Het akkerdorpen- en kampenlandschap</i>	8
1.4.2. <i>Het beekdallandschap</i>	8
1.4.3. <i>Het bos- en heidelandschap</i>	8
1.4.4. <i>Het jonge ontginningenlandschap</i>	9
1.5. Archeologie	9
1.6. Landschappelijke waardering	10
2. BELEID	11
2.1. Provinciaal beleid	11
2.2. Gemeentelijk beleid.....	12
2.2.1. <i>Coulissen</i>	12
2.2.2. <i>Bossen</i>	12
2.2.3. <i>Het beekdal, de Poelenloop of Rijt</i>	13
2.2.4 <i>Inrichtingseisen</i>	14
3. HET ONTWERP.....	15
3.1. Uitgangspunten voor het ontwerp.....	15
3.2. Uitwerking per vak	15
Bijlagen	
Bijlage 1	18
Bijlage 2. Achtergrondinformatie landschapselementen voor beheer.....	19

INLEIDING

Voor het bouwen van een nieuwe veldschuur aan de Schoot 16 in Veldhoven wordt hiermee een aanvraag gedaan. Dit betekent een vergroting van de bouwkaavel. Hiervoor wordt het bestemmingsplan aangepast en zal de agrarische bestemming op nummer 19 worden opgeheven.

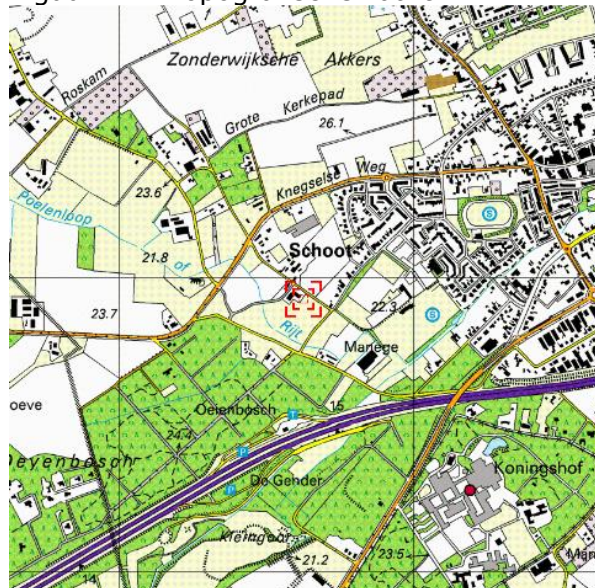
Figuur 1.1 Overzicht ligging Schoot 16, Veldhoven



Bron google maps.

Op de volgende figuren wordt de ligging op de topografische en op de kadastrale kaart nog eens weergegeven.

Figuur 1.2. Topografische kaart



Figuur 1.3. Kadasterkaart



1 LANDSCHAP.

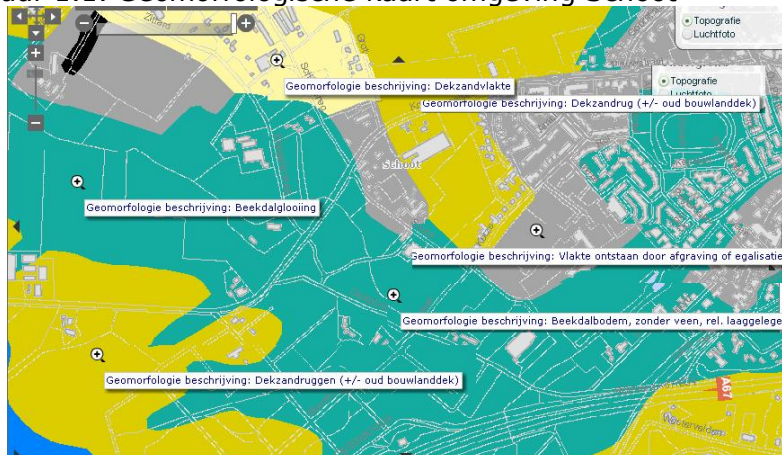
1.1. Geologie

Het grondgebied van Veldhoven ligt op de overgang van de Centrale Slenk naar het hoger gelegen plateau van de Kempen. Het breukvlak (De Feldbiss) loopt van de Vlasrootvennen (ten zuiden van Veldhoven) richting Halfmijl (ten westen van Veldhoven). De Feldbiss is een breuk in de aardkorst die door Duitsland, Nederland en België loopt. Omdat het pakket sediment in noordwestelijke richting steeds dikker wordt, is er weinig meer van de breuk die zich in de diepe ondergrond bevindt, te merken. Er is in het plangebied nog wel sprake van hoogteverschillen, waarbij de gronden in het westen in het algemeen hoger liggen dan in het oosten. Het plangebied helt licht af in noordoostelijke richting en wordt doorsneden door de Poelenloop of Rijt. Net buiten het plangebied liggen de Gender en de Bruggerijt.

1.2. Geomorfologie

Het landschap is vooral in de laatste ijstijd gevormd. Als we kijken naar de fysysch geografische provincies¹ behoort het plangebied tot het zuidelijke zandgebied. De bodem bestaat namelijk grotendeels uit door de wind aangevoerde dekzanden, dekzandvlakten en dekzandruggen. Daarmee behoren dekzanden tot eolische afzettingen. Daarnaast komen er beekdalafzettingen voor (fluviatiele afzetting). De dekzandruggen manifesteren zich in het landschap als aaneengesloten ruggen. Door het afstromende smeltwater zijn beekdalen en een aantal dalvormige laagten ontstaan. De laagten, loodrecht op de Poelenloop of Rijt, zijn hier een voorbeeld van. Het oorspronkelijke beekdal van de Poelenloop of Rijt is redelijk intact. Onderstaand geeft de volgende kaart de geomorfologische vormeenheden.

Figuur 1.1. Geomorfologische kaart omgeving Schoot



Bron: website provincie Noord-Brabant

1.3. Bodemkunde

In de omgeving van het plangebied vinden we diverse bodemkundige eenheden. Er zijn de enkeerdgronden en podzolen. Enkeerdgronden² behoren tot de dikke eerdgronden.

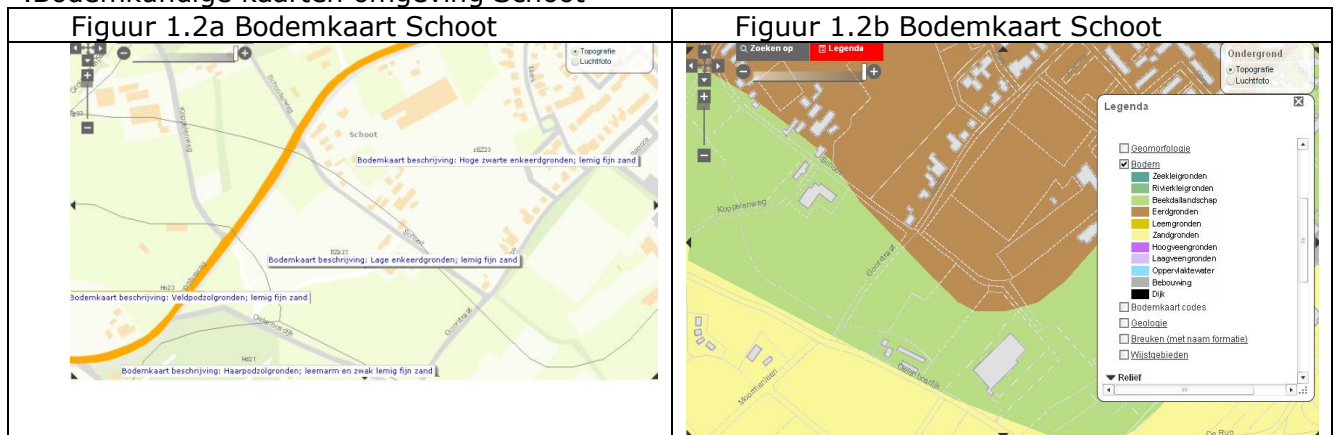
¹ Levend land, De geografie van het Nederlandse landschap, dr. J.I.S. Zonneveld, 2^e herziene druk, 1987, blz. 157-158

² Bodemkunde, dr. Ir. S.F. Kuipers, Educaboek, 15^e druk, 2^e oplage, 1984,

Eerdgronden worden gekenmerkt door een donker gekleurde, humushoudende bovenste laag, dus een dikke A-horizont. Deze heeft naast voldoende dikte ook voldoende humusgehalte en dus voldoende kleur. Zwarte enkeerdgronden zijn vrij hooggelegen oude bouwlandgronden met een humeuze bovengrond die dikker is dan 50 centimeter, deze humuslaag is voornamelijk zwart. Zwarte enkeerdgronden komen het meeste voor, verspreid over het hele zandgebied. In de ondergrond wordt nog vaak een humuspodzol aangetroffen. De lage enkeerdgronden hebben dezelfde kenmerken als de hoge enkeerdgronden; ze liggen alleen wat lager in het landschap.

Podzolen kenmerken zich door een dunnere A1-horizont dan 30 centimeter., met daaronder een duidelijke B-horizont. De veldpodzol behoort tot demoerige hydropodzolgronden, ontstaan door invloed van het grondwater. Vaak zijn hydromorfe kenmerken (ijzerhuidjes, moerigheid) herkenbaar. De haarpodzolgronden zijn over het algemeen vrij hoog gelegen humuspodzolen. Meestal vinden we er jonge wat hoger geleden (heide)ontginningsgronden. In het plangebied vinden we er bos.-De volgende figuren geven de ligging aan van de omschreven bodemtypen in het plangebied.

.Bodemkundige kaarten omgeving Schoot

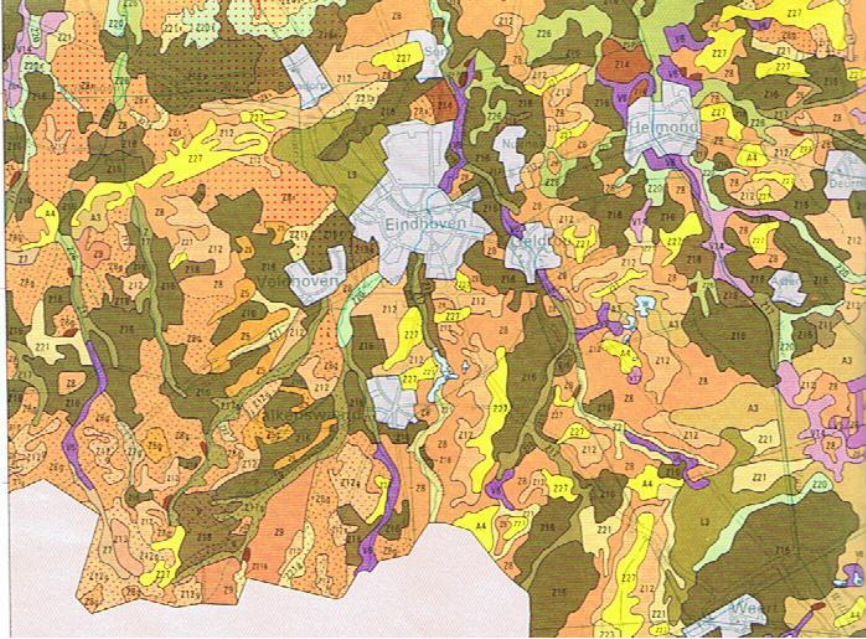


Bron: website provincie Noord-Brabant

De bodemkaart van Nederland beschrijft het gebied als volgt. Volgens deze kaart (kaartblad 51 west, Eindhoven, Stiboka, 1973) bestaat de ondiepe bodem van het plangebied uit lemig fijn zand. Het grootste deel van het plangebied behoort tot de hoge zwarte enkeerdgronden. Deze gronden zijn ontstaan door jarenlange bemesting met potstalmest in het esdorpenlandschap. Ter plaatse van het beekdal van de Poelenloop of Rijt in het zuiden van het plangebied zijn enkele aan de beek gerelateerde gronden aanwezig (beekerdgrond en lage enkeerdgrond). Bij het plaatsen van de peilbuizen is eveneens een profiel gemaakt van de bodemopbouw en de grondsoorten die voorkomen. Uit deze profielen blijkt dat er binnen het plangebied voornamelijk fijne zanden voorkomen met variatie naar zowel grover zand als zeer fijn zand. Soms is er sprake van enige gelaagdheid door het voorkomen van leemlagen. Gesteld kan worden dat het plangebied een typisch dekzandgebied betreft. In het zuidelijke deel van het plangebied, ter hoogte van het beekdal van de Poelenloop of Rijt bevindt het grondwater zich dicht bij het maaiveld. In dit deel zijn grondwatertrap III en V aanwezig.

De volgende figuur geeft een uitsnede van de bodemkaart in de omgeving van Veldhoven.

Figuur 1.3. Bodemkaart (Stiboka, 1973m uitsnede Veldhoven en omgeving.



1.4. Cultuurhistorie

Als we terugkijken in het gebied zien we dat het gebied Veldhoven Zilverackers, waarin Schoot ligt, een lange bewoningsgeschiedenis kent.³ Door de tijd heen heeft het natuur- en cultuurlandschap grote veranderingen ondergaan. Het toponiem 'Schoot' verwijst naar een in laagland uitspringende hoge hoek land; het gaat hier om een uitspringende dekzandrug ten noorden van de 'Gender'. Schoot wordt voor het eerst genoemd in een erf-pachtbrief uit 1446. De landschappelijke vormgeving van het gebied waarin de boerderij ligt waarvoor dit plan is gemaakt, ligt begin vorige eeuw al vast. Dit blijkt uit de historische kaart 1910-1919. Ten zuiden van de boerderij lag vroeger de Schootse Heide. Ditt gebied is nu in gebruik als bos en voor de landbouw. In de periode 1920-1929 is het heidegebied ontgonnen. We vinden er meerdere soorten agrarisch gebruik, afhankelijk van de hoogteligging en bodemkwaliteit.

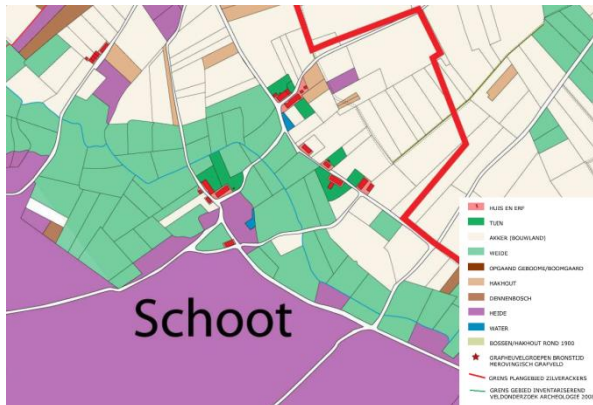
Het plangebied en directe omgeving maken deel uit van het esdorpenlandschap van de middelhoge zandgronden. Kenmerkend van dit landschapstype zijn de afwisseling van dekzandruggen met akkers, beekdalen, heide en bosgebieden. De overgang van de dekzandrug naar de lager gelegen natte vlakten en beekdalen vormden de ideale bewoningsplaats. Immers, de lagergelegen gronden en beekdalen zijn zeer geschikt als hooi- en graslanden; op de hogere delen van de dekzandrug vindt beweiding met schapen en het steken van plaggen plaats. Door de invoering van kunstmest zijn grote delen van de heidegebieden als de Schootste Heide in de 20^{ste} eeuw bebost of landbouwkundig in gebruik genomen.

In de eerste helft van de 20e eeuw werden de heidevelden bebost met monoculturen van grove den. De bossen, in combinatie met de kavelgrensbeplantingen, zorgden in deze tijd voor een landschap dat zich kenmerkte door een sterke beslotenheid. Vanaf 1930 werd veel bos en heide omgezet in weiland. Een deel van de historische beplanting is bewaard gebleven.

De volgende figuren bieden een kader voor de verklaring van deze historie.

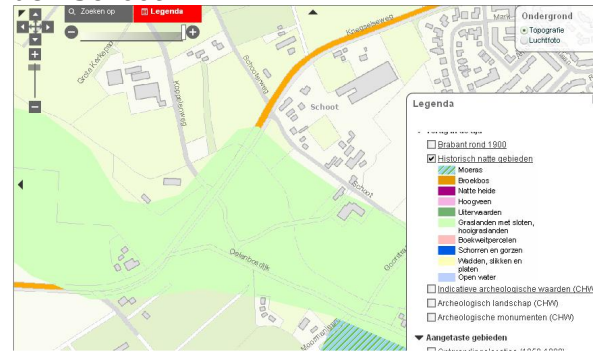
³ Onderzoeksagenda archeologie Veldhoven-Zilverackers, update agenda en selectieadvies; Nico Roymans, Frans Theuws en Sjoerd Kuiving, 22-602011.

Figuur 1.3. Agrarisch gebruik, ca 1830



Bron: Veldhoven-Zilverackers, cultuur en landschap van Verleden Gemeenschappen, F. Theuws, UvA, 2009

Figuur 1.4. Historische kaart natte gebieden Schoot



Bron: website provincie Noord-Brabant

Figuur 1.5 Omgeving Schoot 1910-1919



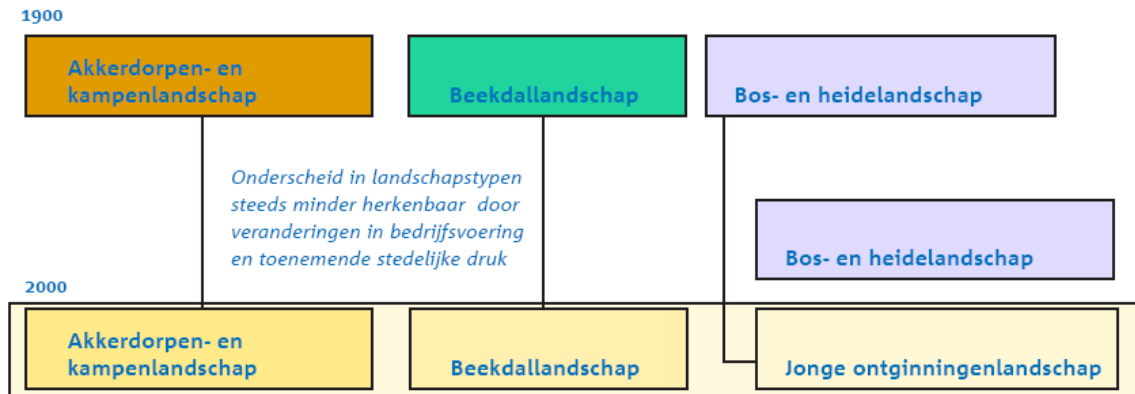
Bron: website provincie Noord-Brabant

Figuur 1.6 Omgeving Schoot 1920-1929



Bron: website provincie Noord-Brabant

Figuur 1.7. Ontwikkeling van het landschap in de omgeving van Schoot, 1900 en 2000.



1.4.1. Het akkerdorpen- en kampenlandschap

Verspreid over het gebied liggen voormalige akkercomplexen, de oorspronkelijke akkerdorpenlandschappen. Het akkerdorpenlandschap is vroeg in de historie ontstaan. Het zijn oude zandontginningen met een glooiend reliëf op de dekzandruggen of op de flanken ervan. Er ontstonden grote (gemeenschappelijke) akkercomplexen bij de nederzettingen. In de Middeleeuwen werd het potstalsysteem uitgevonden om de akkers vruchtbaar te houden. Akkers werden door het in de Middeleeuwen uitgevonden potstalsysteem eeuwenlang opgehoogd, wat resulteerde in herkenbare bolle terreinvormen van deze akkercomplexen. Kenmerkend is een grote openheid. Op en langs de akkercomplexen werden vaak houtwallen opgeworpen om wild- en veevraat te voorkomen. Deze houtwallen beschermden de akkers ook tegen de oprukkende stuifzanden. Er is een onregelmatige, ruime verkaveling, waarbij de wegen de natuurlijke vormen van de akkercomplexen en de aangrenzende beekdalen volgen. Daardoor hebben de wegen een slingerend karakter.

1.4.2. Het beekdallandschap

De beekdalen werden al vroeg ontgonnen. De gronden waren vrij voedselrijk en uitermate geschikt als hooi- en weilanden. De gronden worden in Brabant vooral aangeduid als beemden of als broek. Door de ontginning van de bossen, de toename van het areaal heide en de latere ontginning daarvan nam de wateroverlast telkens toe in de beekdalen. Dit is sterk bepalend geweest voor de ontwikkelingen. De beek stroomde ook door onontgonnen bosrijke dalen (broekbossen) en moerasachtige gebieden (het broek). In de 20e eeuw zijn de beekdalen sterk aangepast en verbeterd voor de landbouw. De karakteristieke kleinschaligheid verdween hiermee grotendeels.

1.4.3. Het bos- en heidelandschap

Eeuwenlang vonden we in Brabant, ook bij Schoot in de gemeente Veldhoven, uitgestrekte open heidevelden, stuifzanden en moerasige vennen. Deze gebieden werden voornamelijk gebruikt om schapen te weiden en heide te plagen. Om de landbouwgronden veilig te stellen en om als productiebos (o.m. voor de mijnbouw) dienst te doen zijn tussen 1850 en 1950 grote delen van de heide ontgonnen en aangeplant met naaldbos. De omkering van het ruimtelijk beeld van open heide naar besloten bos versterkte het ruimtelijk verschil met de aangrenzende open akkercomplexen. In de bosgebieden resteren nog enkele open gebieden, zoals heidevelden met vennen en jonge heideontginningen. De bossen hebben een rechtlijnige opzet en bestaan vooral uit naaldbossen. velden met vennen en jonge heideontginningen.

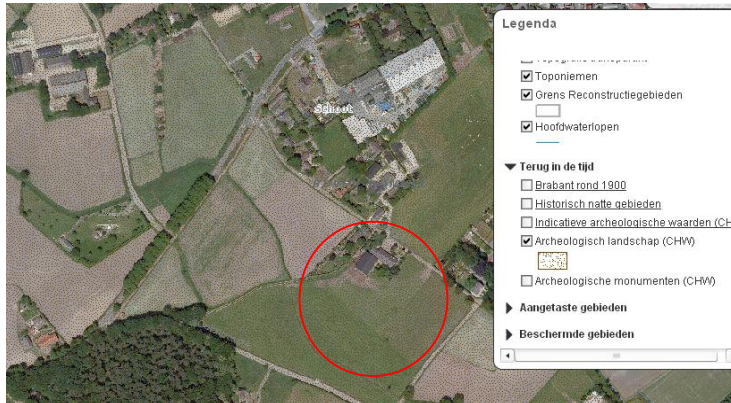
1.4.4. Het jonge ontginningslandschap

Door nieuwe technieken en inzichten konden de heidevelden eind 19e, begin 20e eeuw worden ontgonnen voor de landbouw. Dit is in het gebied op verschillende plekken gebeurd. Deze jonge ontginningen karakteriseren zich door de rationele opbouw van een regelmatige blokverkaveling, rechte wegen en grote agrarische bedrijven. De wegen zijn veelal beplant met ranke laanbeplantingen. Deze gebieden zijn zeer herkenbaar.

1.5. Archeologie

Uit de diverse bestaande rapporten blijkt dat het plangebied voor het grootste deel archeologisch grote potentie heeft (hoge of middelhoge archeologische waarde) (zie onderstaande uitsnede van de archeologische waardenkaart van de gemeente Veldhoven).

Figuur 1.8. Archeologisch waardevol landschap



Bron: gebiedskaart provincie Noord Brabant

In het gebied zijn geen rijks- of gemeente monumenten aanwezig. Volgens de gemeentelijke, archeologische beleidskaart (oktober 2008) heeft nagenoeg het hele plangebied een hoge verwachting voor alle archeologische perioden. In het hele gebied zijn cultuurhistorische waarden aanwezig in de vorm van een esdorpenlandschap van de middelhoge zandgronden. Dit landschapstype kenmerkt zich door de afwisseling van dekzandruggen met akkers, beekdalen, heide en bosgebieden. Specifiek waardevol zijn hierbij ook de historische groenstructuren, oude wegenstructuur en buurtschappen zoals Zandoerle.

Figuur 1.9. XXXXX



Bron: Archeologische kaart

1.6 Landschappelijke waardering

Het stroomgebied van de Rijt heeft nog steeds, hoewel deels genivelleerd, een rijke afwisseling aan landschapstypen. De beekdalen kennen buiten de rationele, moderne landbouwgronden ook waardevolle afwisseling in de vorm van bosgebieden en kleinschalige beekdalgronden. De oude bebouwingpatronen en het patroon van slingerende voormalige zandwegen zijn nog steeds herkenbaar aanwezig. Hieronder zijn puntsgewijs de hoofdenmerken van dit landschapstype opgesomd:

- verspreide boerderijen op zandruggetjes
- relatief kleinschalig en besloten landschap door aanwezigheid van een grote variatie aan landschapselementen zoals houtwallen, singels en bosjes
- gevarieerde deels onregelmatige en deels regelmatige rechthoekige verkavelingspatronen. veel microreliëf, kleine eenmansesjes met veelal begroeide stijlranden herkenbare markegrenzen in de vorm van kavelgrenzen, sloten, wegen en zandpaden. meanderende beken paden en zandwegen houtwallen en singels heidevelden, bossen en zandverstuivingen kleine gras- en hoilanden.

2. BELEID

In dit hoofdstuk wordt het beleid beschreven dat betrekking heeft op het gebied waarin het erf ligt waarop deze nota betrekking heeft.

2.1. Provinciaal beleid

Op 1 januari 2011 is de structuurvisie ruimtelijke ordening vastgesteld. In de gebiedspaspoorten wordt voor onderscheiden gebieden in Noord-Brabant een uitwerking van de structuurvisie gegeven.⁴ In deze gebiedspaspoorten beschrijft de provincie welke landschapkenmerken op regionaal schaalniveau bepalend zijn voor de kwaliteit van het betreffende gebied of van een landschapstype. Vervolgens worden ook de ambities voor verdere ontwikkeling van de landschapskwaliteit in die gebieden weergegeven. Als we kijken naar kenmerken, dan worden die in drie lagen beschreven, de natuurlijke basis, het ontginningslandschap en het moderne landschap. Vervolgens vindt de beschrijving plaats van de ambities die geformuleerd zijn voor de ontwikkeling van de wenselijke landschapskwaliteit. Volgens de structurenkaart valt het erf Schoot 16 binnen het 'gemengd landelijk gebied' van de Kempen. Binnen dit gebied is, naast ruimte voor de land- en tuinbouw, ook ruimte voor ontwikkeling van niet-agrarische functies. Gemengde agrarische gebieden zijn gebieden waarin verschillende functies met elkaar in evenwicht moeten zijn en functiemenging mogelijk moet zijn. De mate van menging varieert van gebied tot gebied.. Agrarische functies dienen in samenhang met andere functies in de omgeving te worden uitgeoefend. De provincie wil ook dat er ruimte beschikbaar blijft om de agrarische productiestructuur te behouden en te versterken. Zo zal een gebied ontstaan waarbinnen meerdere functies in evenwicht naast elkaar bestaan waarin landbouw de dominante functie is.

Laag één beschrijft de natuurlijke basis, het zwak golvende dekzandplateau, dat doorsneden wordt door bekensystemen.

In de tweede laag komt de ruimtelijke identiteit van het ontginningslandschap, dat gevormd wordt door de contrasten tussen beekdalen, jonge en oude ontginningen, beboste dekzandruggen en restanten van woeste gronden met heidevelden, vennen en zandverstuivingen aan bod. Voor de oude zandontginningen zijn akkercomplexen met aan- en omliggende buurtschappen met bijbehorende groenstructuren kenmerkende landschapsvormen. Cultuurhistorisch bezien zijn de oude zandlandschappen met bolle akkers, beemden, hakhoutbosjes en – wallen karakteristiek. In de Kempen zijn de meeste bossen jong. Ze liggen verspreid in het gebied. Het landschap van de Kempen wordt door grote en kleine beeksystemen doorsneden. De akkercomplexen met omliggende buurtschappen en groen, de oude heidevelden met zandverstuivingen zijn belangrijke cultuurhistorische identiteitsdragers. De natuur is door de afwisseling en variëteit in het kleinschalige zandlandschap rijk aan soorten die karakteristiek zijn voor besloten en halfopen cultuurlandschap.

De derde laag omschrijft het moderne landschap van de Kempen. Het moderne landschap bestaat uit een landelijk gebied met een sterke menging van landbouw, natuur, wonen en recreatie.

Als ambitie wordt voor de Kempen omschreven: 'Een groen mozaïeklandschap goed verbonden met het stedelijk gebied Eindhoven-Helmond. Voor deze versterking van het groene mozaïeklandschap worden meerdere mogelijke maatregelen gegeven als door-

⁴ Gebiedspaspoorten, uitwerking Structuurvisie ruimtelijke ordening, De Kempen, hoofdstuk 11, 1 januari 2011.

adering van de Kempen door versterking van de natte robuuste beekdalen, het capillair vermogen van bron- en infiltratiegebieden van de watersystemen te vergroten, het behoud en verder ontwikkelen van het kleinschalig oude zandontginningenlandschap. De cultuurhistorische waarde van onder meer het oude zandlandschap bij Oerle-Knegsel dient in samenhang verder ontwikkeld en beschermd, maar ook recreatief ontsloten te worden. Zo kan een functiemenging bereikt worden. Daarnaast dienen ecologische waarden van het landschap versterkt te worden door te sturen op behoud of ontwikkeling van de kenmerken van het landschap. De aanwezigheid van kenmerkende plant- en diersoorten van het kleinschalig besloten landschap en het half open landschap met bomenlanen, waterlopen, slootranden en perceelranden kunnen een goede indicator zijn voor het slagen van deze ambitie.

2.2. Gemeentelijk beleid

Vlakbij Schoot 16 heeft de gemeente het uitbreidingsplan Zilverackers ontwikkeld. Daarvoor is een structuurvisie (2008) en een gebiedsvisie landschap (2009) vervaardigd. In het bestemmingsplan Zilverbaan wordt

Zilverackers ligt zich in het westelijke deel van de Gemeente Veldhoven en omvat globaal het cultuurareaal van de

- woonkernen Oerle, Hoogeind, Zandoerle, Zittard, Schoot en Zonderwijk. Een groot deel van het plangebied wordt ingenomen door oude akkercomplexen, waarvan bekend is dat zij archeologisch van hoge waarde zijn
- de zogenaamde Oerlese bossen, (een oorspronkelijk akkercomplex dat nu bebost is), en een
- deel van het beekdal van de Poelenloop of Rijt met aangrenzend een klein stukje voormalig heidegebied

In het landschapsplan Zilverackers⁵ wordt voorgesteld de Rijt, maar ook de landschappelijke beplanting te versterken. Er zijn globaal vier verschillende landschapstypen onderscheiden, namelijk het coulissenlandschap, de bossen, het beekdal en de dorpsweiden.

De inrichtingsvisie geeft voor de eerste drie onderscheiden gebieden het volgende aan:

2.2.1. Coulissen

Het is de bedoeling dat dit gebied zijn karakter behoudt en dat het versterkt wordt door de aanleg van gebiedseigen landschapselementen. Daarbij is het behoud van lange zichtlijnen in het gebied richtinggevend. Naast de verhoging van de landschappelijke beleving geeft dit tevens een kwaliteitsimpuls voor de natuur. Het behoud en herstel van groene structuren met hop-overs is belangrijk voor dieren die zich langs deze randen verplaatsen. Omdat het een afwisselend landschap is met historische zandpaden heeft het gebied ook een grote waarde voor recreanten.

Maatregelen:

- aanplant nieuwe houtwallen, daar waar ze zijn verdwenen
- behoud bestaande zichtlijnen
- aanleg hop-overs

2.2.2. Bossen

Het ligt in de bedoeling de structuur van de bossen te versterken tot robuuste eenheden. Daarnaast zullen er verbindingen gecreëerd worden tussen de bosgebieden. Bossen hebben een grote natuurwaarde. Het is belangrijk dat de aanwezige flora en fauna behouden

⁵ Landschapsplan Zilverackers, uitvoeringsprogramma, 10 juni 2011

blijft. De Bosse hebben zowel een ecologische als cultuurhistorische en recreatieve waarde.

Maatregelen:

- versterken bosgebied door aanplant bos en bosranden
- aanleg groene verbindingen (stepping stones)
- renovatie houtwallen, bosrandbeheer en omvorming monotoom bos naar meer divers bos

2.2.3. *Het beekdal, de Poelenloop of Rijt*

Lengte	7 km
Hoogte (bron)	26 m
Hoogte (monding)	21 m
<u>Verhang</u>	± 0,71 m/km
Van	<u>Eersel</u>
Naar	<u>Gender</u>
Stroomgebied van de	<u>Maas</u>
Stroomt door	<u>Nederland</u>

Figuur 2.1. Foto Poelenloop of Rijt



De **Poelenloop**, ook wel *Rijt* genoemd, is een beek in de Noord-Brabantse Kempen. De beek ontspringt ten noorden van het dorp Eersel bij de buurtschap Driehuis, stroomt door de gemeenten Eersel en Veldhoven en mondt uit in de Gender. Er wordt naar gestreefd⁶ het beekdallandschap en het oorspronkelijke karakter van de beek tot een ecologisch, landschappelijk en recreatief waardevol gebied op te waarderen.. Het beekdal wordt weer herkenbaar en wordt weer in de kleinschalige coulissestructuur, die het oorspronkelijke beekdal kenmerkte, teruggebracht. Door het regenwater dat naar het beekdal stroomt, zal aan weerszijden van de smalle natuurlijke waterloop een "plastrasbiotoop" ontstaan met moerasvegetatie over een breed gebied met wisselende waterstanden. De gronden rond het beekdal, van oorsprong de hooi- en weilanden, zullen weer ingericht worden als grasland. Daardoor ontstaan er meer mogelijkheden voor beweiding. De beekdalen van de Poelenloop of Rijt en de Gender worden met elkaar verbonden, waardoor er landschappelijk één geheel zal ontstaan.

Maatregelen

- herstel van beekdal en versterken beekdallandschap met passende landschapselementen als houtsingels, loodrecht op de beek, bomen (solitair en in groepen) en beekdalbosjes
- behoud en versterken beeld door zichtlijnen en behoud van doorkijkjes
- verbinding beekdallandschap Gender en Poelenloop of Rijt

⁶ Landschapsplan Zilverackers, mei 2011

2.2.4 Inrichtingseisen

Het plan geeft eisen voor de versterking van de vier landschapstypen. Daarnaast worden er nog eisen gesteld voor maatregelen van het landschap en natuur voor het gehele plangebied. Deze zijn:

- versterking landschap en structuren en verbindingen door aanleg bos, landschapselementen, akkers, grasland en water
- behoud, herstel, inpassing waardevolle landschapselementen
- duidelijke zichtlijnen
- maatregelen voor flora en fauna.

De volgende figuur geeft nog eens de bouwstenen aan voor de ontwikkeling van de omgeving van het erf aan Schoot 16.

Figuur 2.2. Bouwstenen voor de inrichting van het landschap van Zilverackers, omgeving Schoot 16.



3. HET ONTWERP

Het belangrijkste uitgangspunt is het perceel zo in te richten dat het past in het beeld en de structuur van het oude landschap en dit landschap versterkt. In het eerste deel van dit hoofdstuk worden de uitgangspunten voor de inrichting van het erf beschreven. Het tweede deel behandelt de vaksgewijze uitwerking.

3.1. Uitgangspunten voor het ontwerp

Bi het maken van het inrichtingsplan voor het erf Schoot 16 zijn de volgende inrichtings-eisen leidraad geweest:

- behoud en versterking (kwaliteitsimpuls) van het erf
- behoud, herstel, inpassing van aanwezige waardevolle landschapselementen
- duidelijke zichtlijnen
- maatregelen voor flora en fauna.

Daarnaast is het belangrijk dat er meer structuur in het erf zelf komt. Dit zal voornamelijk bereikt worden door het aanbrengen van haagbeplanting en bomen. Daarbij krijgt ieder vak een eigen functie en / of karakter, passend in het landschap.

Voor de inrichting van het erf wordt aangesloten bij de ambitie te komen tot een groen mozaïeklandschap. De inrichting van het erf kan daar namelijk aan bijdragen. Daarom wordt eerst de relatie van het erf naar de omgeving gelegd en wordt erna de consequentie voor de inrichting van het erf gegeven.

Het erf is onderdeel van een omgeving waarin verschillende landschappen op korte afstand bij elkaar liggen. Akkers, weiden, bos en het beekdal vinden we op korte afstand tot elkaar. Het erf moet zo ingericht worden, dat door gebruikmaking van zichtlijnen het erf, maar ook het landschap, wordt versterkt. Gekozen wordt voor streekeigen soorten. De beplanting dient uitdagend gesitueerd te worden, waardoor de belevingswaarde verhoogd wordt. Het moet uitnodigen tot verder kijken en beleven. Spannende doorkijkjes die uitdagen tot verder kijken, willen zien, met daarin een afwisseling van open- en geslotenheid. Een duidelijke begeleidende beplanting moeten de belevingswaarde van het erf, maar ook het landschap, verhogen. De geplande doorkijkjes moeten een verbinding leggen tussen het hogere deel waar we vooral de akkers vinden, het wat lagere weide-deel en het lager gelegen beekdal met het daarachter liggende bos. De inrichting van het erf moet een optimale beleving van het landschap met zijn verschillen kunnen geven.

De structuren op het erf moeten daarvoor worden versterkt, rekening houdend met het behoud van zichtlijnen langs randen en lineaire en lange zichtlijnen. De inrichting kam de biodiversiteit versterken. Aanleg van streekeigen beplanting kan schuilplaatsen leveren voor in de omgeving voorkomende dieren. De zandweg die het erf begrenst heeft een recreatieve functie (wandelpad) en versterking van het pad verhoogt de belevingswaarde, maar ook de cultuurhistorische waarde van het zandpad. Deze zandweg verdient daarom versterking met begeleidende beplanting. Bij behoud en versterking van landschapselementen valt te denken aan het herstellen van oude houtwallen en lanen, het terugbrengen van de karakteristieke beplantingssoorten en het aanplanten / herstellen van de oude hoogstam fruitboomgaarden. Het uiteindelijk resultaat is een goede landschappelijke inpassing van het erf. Het beheer dient hierop ook te worden gericht.

3.2. Uitwerking per vak

In grove lijnen zullen er de volgende aanpassingen gedaan worden:

Het zandpad heeft nu de verbindingen op het erf. Omdat dit pad een meer recreatieve functie krijgt wordt voorgesteld de inrit te verplaatsen zodat een optimale bereikbaarheid op het erf ontstaat tussen de verschillende bedrijfsonderdelen en de woning.

➤ **Vak A: boomgaard met meidoornhaag**

Veel boerenhoeven hebben een boomgaard die omzoomd wordt door een haag. Het gaat van oudsher om hoogstamfruitbomen. Een boomgaard verhoogt de belevingswaarde van het erf en landschap. Vooral de bloeiende fruitbomen in het vroege voorjaar geven een gevoel van het ontwaken van de natuur. De boomgaard wordt gesitueerd naast de boerderij op de wat hoger gelegen gronden. Een boomgaard biedt een schuilplaats voor dieren (waaronder steenuilen) en draagt bij aan verhoging van de biodiversiteit.

➤ **Vak B Elzenbomen langs de beek**

Van oorsprong is de omgeving van de beek een nat gebied. In natte gebieden vinden we vooral els en berk. Daarom wordt voorgesteld langs de beek elzenbomen te planten, zo'n 12 meter uit elkaar. Daarmee wordt de loop van de beek versterkt en de doorkijk naar het bos benadrukt.

➤ **Vak C De inrit wordt versterkt door een laanbeplanting**

De inrit wordt, zoals reeds eerder is vermeld, verplaatst. De voorgestelde inrit wordt versterkt door het laten begeleiden van de inrit door laaneiken. Laaneiken komen in de omgeving voor en daarom wordt er voor deze soort gekozen.

Vak D De zandweg

De zandweg krijgt meer en meer een recreatieve functie. Functiemenging wordt in dit gebied nadrukkelijk voorgesteld. Om de zandweg een grotere zichtbaarheid te geven wordt voorgesteld hier een randbeplanting in de vorm van een houtsingel aan te leggen. Voorgesteld sortiment is een mengeling van berk, hazelaar, zomereik, vuilboom en vlier.

➤ **Vak E Lindelaan:**

Langs de Schoot staan enkele lindebomen. Deze rij wordt gecompleteerd door nog een lindeboom in de rij te plaatsen. Daarmee wordt de bestaande lindelaan versterkt.

➤ **Vak F Beukenhaag voor de boerderij**

Als scheiding met de verharding / de openbare weg en parkeerplaats en rond de nieuw aan te planten pruimenbomen (vak I) wordt een beukenhaag geplant. Maximale hoogte van de beukenhaag zal één meter zijn. Het eindbeeld is een strak geschoren haag.

➤ **Vak G struikgewas bosschage; langs de nieuwe schuur komt als aankleding een struikachtige beplanting.**

In vak G wordt de nieuwe te bouwen schuur ingepast in het landschap. Dit vak wordt begrensd door de overgang van een relatief laag naar een hoger gelegen deel. Voorgesteld wordt dit 'talud' een struikachtige beplanting net boomvormers te geven. Dit levert een goede camouflage van de schuur en geeft de kracht van een compact erf weer.

➤ **Vak H walnoot. Op het erf komt er een walnotenboom, solitair**

In de tuin bij de huidige koeienstal wordt een walnotenboom geplant. Van oudsher staan er bij veestallen een walnotenboom. De geur van deze boom weert insecten. Voor dierenwelzijn is een walnotenboom onontbeerlijk. Daarnaast geeft deze boom heerlijke vruchten.

➤ **Vak I tuin met pruimenbomen.**

Het gebied aan de voorzijde van het erf bij de garage van de auto's heeft een herinrichting die meer aansluit bij cultuurhistorische beplanting van het landschap. Exoten worden vervangen door streekeigen beplanting. Bij de entree van het erf komt er een vak met een paar pruimenbomen.

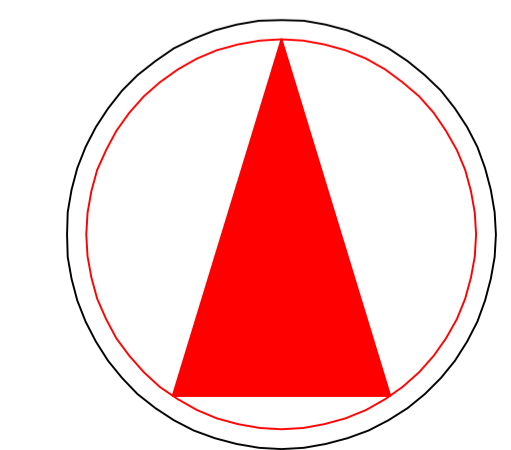
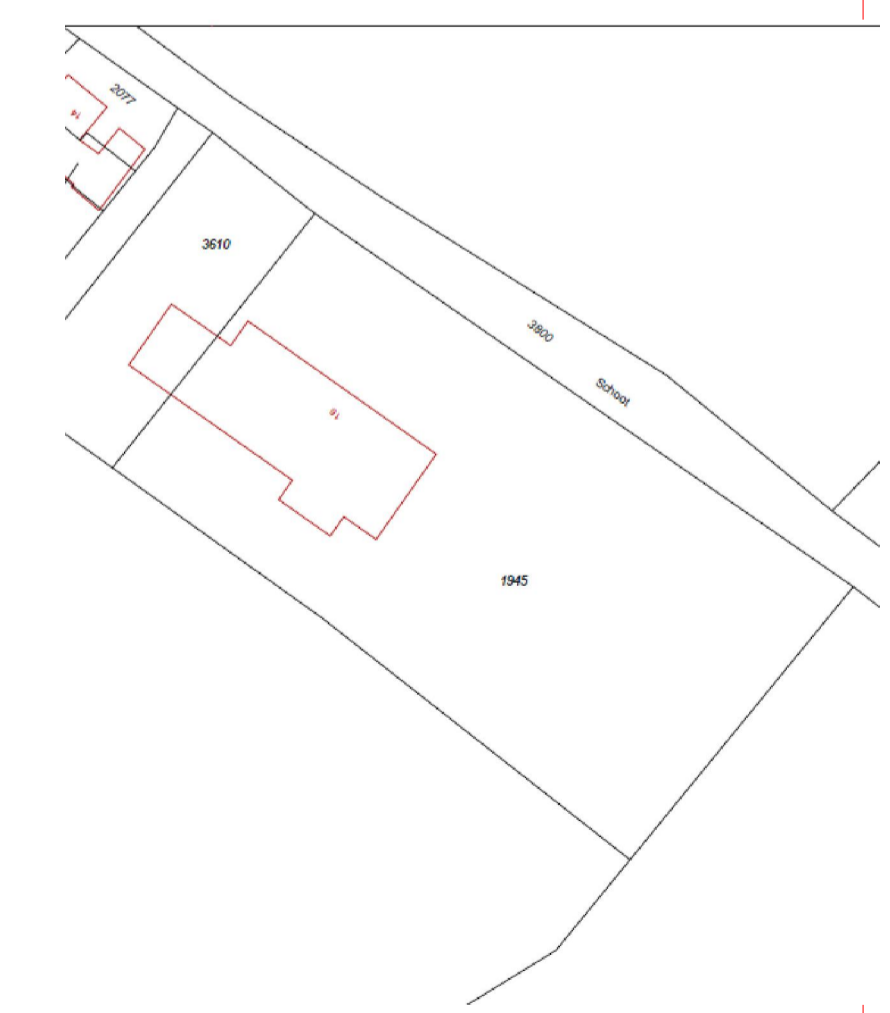
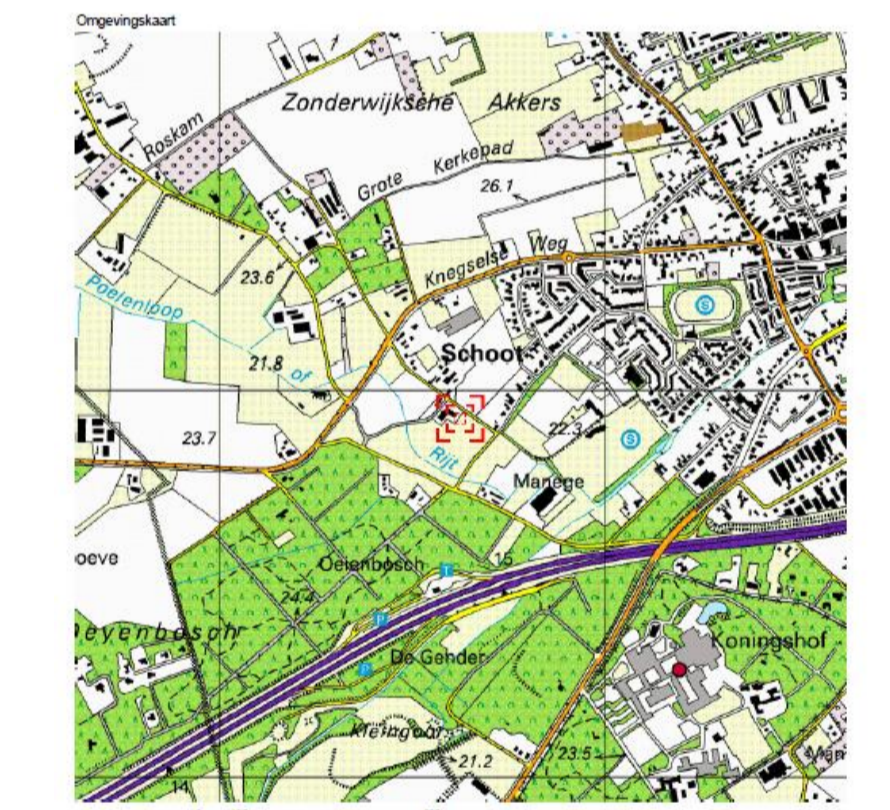
Bijlage 1

Plan B nieuwe situatie



Legenda

Nederlandse naam	Weergave	Botanische naam	Maat	Stuk
Vak A Boomgaard				
Makus Zone Bloeme		Makus Zone Bloeme		1 Stuk
Makus Zone Kruon		Makus Zone Kruon		2 Stuk
Makus Zone Popping		Makus Zone Popping		1 Stuk
Prunus Monsieur Hoff		Prunus Monsieur Hoff		1 Stuk
Prunus Giar		Prunus Giar		1 Stuk
Prunus Opal		Prunus Opal		1 Stuk
Prunus Zephrinus Wilgwer		Prunus Zephrinus Wilgwer		1 Stuk
meidoornhaag				
meidoornhaag Lipakemenan				
Eenstijge meidoorn		Crataegus monogyna	60-100 boept.	518 Stuk
Vak B Elzenrij				
Elz: Eiken object				
Vak B Zwarte els				
Alnus glutinosa		10-12 HD STAM		6 Stuk
Zwarte els				
Vak C Laaneiken				
Eikenlaan: Eiken object				
Vak C laaneiken				
Beuk Naam 10-12				
Zonereuk				
Quercus robur		10-12		6 Stuk
Vak D singel				
Vak D				
Ruwe berk		Betula pendula	60-100 boept.	6 Stuk
Haazelaar/haazehoof		Corylus avellana	50-80 boept.	9 Stuk
Zonereuk		Quercus robur	60-100 boept.	16 Stuk
Vulboom/Spreukhout		Rhamnus frangula	60-100 boept.	3 Stuk
Gezone vier		Sambucus nigra	60-100 boept.	3 Stuk
Vak E Lindboom				
Indiaan: Eiken object				
Vak E				
Zonereuk				
Tilia platyphyllos		10-12 HD STAM		1 Stuk
Vak F beukenhaag				
Vak F				
Beuk		Fagus sylvatica	60-120 boept.	119 Stuk
Vak G elzenrij				
Vak G				
Ruwe berk		Betula pendula	60-100 boept.	47 Stuk
Haazelaar/haazehoof		Corylus avellana	50-80 boept.	44 Stuk
Zonereuk		Quercus robur	60-120 boept.	158 Stuk
Vulboom/Spreukhout		Rhamnus frangula	60-100 boept.	33 Stuk
Gezone vier		Sambucus nigra	60-100 boept.	44 Stuk
Vak H walnoot				
Vak H				
Oekemoet/Walnoot		Juglans regia	10-12 HD STAM	1 Stuk
Vak I pruimen				
Vak I				
Prunus Giar		Prunus Giar		5 Stuk
Prunus Monsieur Hoff		Prunus Monsieur Hoff		5 Stuk
Prunus Opal		Prunus Opal		5 Stuk
Totaal				1033 Stuk



Index	Datum	Geestkend	Veranderingen/Opmekkingen
Data: Rooytoppens			
Dhr. Coopmans Veldhoven Schoot 16 5024 ND Veldhoven TEL/FAX: 0497512577 Groenvoorziening Avereest Heimboswijk 10 7701 PA Dedemsvaart Tel: 0523 616113 FAX: +05236110668 email: info@groenvoorziening-avereest.nl			
Plan B Jeroen Lisser		R06025-01-0002 1:500 A1	Inrichtingsplan Landschapsschets ruimteindeling Schets Uitbreiding bouwblok 1 november 2011 2

Bijlage 2. Achtergrondinformatie landschapselementen voor beheer

Kniphaag.

Kniphagen zijn een lintvormig element die jaarlijks één tot meerdere keren wordt gesnoeid om een beperkte omvang te behouden. Een kniphaag kan bestaan uit één of meerdere soorten struiken.

Ontstaan.

De geschiedenis van kniphaag gaat terug tot ver voor de jaartelling. De eerste bewoners planten aan de randen van hun nederzettingen dichte struiken en hielden deze in beperkte vorm om ze ondoordringbaar te maken. Hierdoor kreeg deze een functie als eigendomsmarkering, perceelscheiding en windkering. Op de zandgronden werd aan één of aan beide zijden een greppel gegraven zodat deze als vee,- en wildkering dienst kon doen. Later werden hagen ook gebruikt als militair obstakel. Een ondoordringbare haag hield de vijand tegen. Op een boerenerf is de kniphaag vaak gebruikt als afzetting tussen diverse onderdelen op het erf zoals rond de boomgaard, moestuin of bloementuin. In sommige gebieden werd de kniphaag voor gebruikt als afzetting tussen de verschillende graslandkavels als veekerend raster, maar ook tussen diverse tuinbouwgronden ter bescherming tegen verstuiven of harde wind. Later werden de hagen ook gebruikt als sierbeplanting (buxushagen).

Van functieverlies naar hernieuwde belangstelling.

Vanaf het begin van deze eeuw is het aantal kniphagen met landbouwfunctie sterk afgenomen. Door de uitvinding van prikkeldraad verloren ze hun functie als veekering. Bovendien veranderde de agrarische bedrijfsvoering, waardoor stukken land werden samengevoegd en veel kniphagen als sta-in-de-weg werden opgeruimd. Wat overbleef, werd veelal verwaarloosd. Kniphagen hebben echter nog steeds belangrijke functies voor de landbouw. Zij geven beschutting aan het gewas en beschermen het vee tegen extreme weersomstandigheden. Ook buiten de landbouwfunctie heeft de kniphaag een nieuwe taak gekregen. Ze kunnen dienen als aankleding van een erf. Ze moeten daarvoor wel worden beschermd, aangeplant en onderhouden. Op veel plaatsen gebeurt dit gelukkig weer volop. Kniphagen hebben als linten in het landschap bovendien een grote natuurlijke en landschappelijke waarde.

De waarde voor landschap en natuur.

Kniphagen hebben momenteel meestal een eenvormige beplanting. Een gevarieerde beplanting kwam vroeger aanzienlijk vaker voor. Onder de hagen komen in sommige gevallen een gevarieerde kruidlaag voor. De kniphaag is het leefgebied (en vaak het laatste toevluchtsoord) van veel verschillende vogels, insecten, weekdieren en amfibieën. De kniphagen vormen bovendien een lang aaneengesloten lint in gebieden waar geen andere verplaatsingsmogelijkheden (meer) zijn en dienen dan als verbindingzone voor kleine zoogdieren, vlinders en vleermuizen. Kniphagen zijn verder van groot belang voor onze leefomgeving. Ze verfraaien het landschap en vergroten de beslotenheid ervan.

Beheer.

Goed onderhouden kniphagen zijn strak en hebben een aaneengesloten beplanting zonder gaten en uitval. De twijgen raken de grond. Kniphagen die niet goed worden onderhouden, groeien uit tot een met gaten onevenredige lijnbeplanting waar in de winter dwars doorheen gekeken kan worden. Regelmatig onderhoud is dus een vereiste. Dit bestaat uit eens per jaar tot meerder keren per jaar snoeien. Opgevallen plekken worden opgevuld met nieuwe aanplant. Het is van groot belang veevraat tegen te gaan door middel van een afrastering.

Snoei of struweelhaag.

Snoeihagen zijn een lintvormig element die eens per vier tot acht jaar wordt gesnoeid. Een snoeihaag bestaat meestal uit één soorten struiken; de meidoorn.

Ontstaan.

De geschiedenis van snoeihaag gaat terug tot rond de Middeleeuwen. De grondeigenaren planten aan de randen van percelen dichte struiken. Hierdoor kreeg deze een functie als eigendomsmarkering, perceelscheiding en windkering. Door eens in de vier tot acht jaar de haag kort te zetten werd voorkomen dat de struiken aan de onderzijde te open werden en daardoor hun functie verloren. Ook schaduwwerking kon ertoe bijdragen dat de haag werd afgezet. In sommige gebieden werd de snoeihaag gebruikt als afzetting tussen de verschillende graslandkavels als veekerend raster, zoals in de uiterwaarden.

Van functieverlies naar hernieuwde belangstelling.

Vanaf het begin van deze eeuw is het aantal snoeihagen met landbouwfunctie sterk afgenomen. Door de uitvinding van prikkeldraad verloren ze hun functie als veekering. Bovendien veranderde de agrarische bedrijfsvoering, waardoor stukken land werden samengevoegd en veel kniphagen als sta-in-de-weg werden opgeruimd. Ook in het kader van ruilverkaveling en voorkomen van waterbeperkende beplantingen hebben ertoe bijgedragen dat veel karakteristieke hagen zijn verdwenen. Perenvuur die ook in de meidoorn voorkomt heeft er ook aan bijgedragen dat veel hagen werden opgeruimd. Snoeihagen hebben echter nog steeds belangrijke functies voor de landbouw. Zij geven beschutting aan het gewas en beschermen het vee tegen extreme weersomstandigheden. Ze moeten daarvoor wel worden beschermd, aangeplant en onderhouden. Snoeihagen hebben als linten in het landschap bovendien een grote natuurlijke en landschappelijke waarde.

De waarde voor landschap en natuur.

Onder snoeihagen komt in veel gevallen een gevarieerde kruidlaag voor. De snoeihaag is het leefgebied van veel verschillende vogels, insecten, en kleine zoogdieren. De snoeihagen vormen bovendien een lang aaneengesloten lint in gebieden waar geen andere verplaatsingsmogelijkheden (meer) zijn en dienen dan als verbindingzone voor kleine zoogdieren, vlinders en vleermuizen. Snoeihagen zijn verder van groot belang voor onze leefomgeving. Ze verfraaien het landschap en vergroten de beslotenheid ervan.

Beheer.

Een snoeihaag wordt eens in de vier tot acht jaar afgezet. Hierbij wordt de haag op ongeveer één meter hoogte afgezaagd. In dit geval wordt het hout afgevoerd. Een tweede mogelijkheid is om de struik in de snoei haag op één meter deels door te zagen, vervolgens om te trekken in de lengte van de haag, waardoor deze deels door blijft groeien. Hierdoor ontstaat er een ondoordringbare haag. Opegevallen plekken worden opgevuld met nieuwe aanplant.

Het is van groot belang veevraat tegen te gaan door middel van een afrastering. De kruiden tussen het raster en de haag wordt eens per jaar gemaaid. Het maaisel kan worden afgeruimd waardoor de kruidenrijkdom zal toenemen.

LAAN OF SOLITAIRE BOMEN.

Een mooie aankleding van de boerderij, windkering en schaduwwerking, dat zijn de kenmerken van een laan of solitaire boom. Bomen van tientallen, soms meer dan honderd jaar oud, zijn een sieraad van een boerenerf.

Ontstaan.

Bomen werden op en nabij een boerderij geplant om schaduw te bieden aan de bedrijfsgebouwen. Ook als bescherming tegen de harde wind in de herfst en de winter waren redenen om een boom aan te planten. De boom gaf ook schaduw aan vee. Ook kon de boom zijn aangeplant op later van te oogsten: vruchten, snoeihout of hardhout. De bomen werden zodanig gesnoeid dat de takken geen hinder geven bij de bedrijfsvoering.

Van functieverlies naar hernieuwde belangstelling Door een veranderende bedrijfsvoering op het boerenerf zijn veel bomen de afgelopen jaren verdwenen. De machines worden steeds groter en breder waardoor een oprijlaan met aan weerszijde een laanbeplanting te smal is geworden. Ook het uitbreiden van bedrijfsgebouwen draagt er toe bij dat bomen zijn verdwenen. Vervallen beplanting van monumentale boerderijen worden steeds vaker gerestaureerd waardoor de eigenaar ook over gaat tot het herplanten of opknappen van bomen. Zeer waardevolle en monumentale bomen kunnen zijn beschermd in een bestemmingsplan.

Ook is in vrijwel alle gemeenten een kapverordening die bepaald dat voor bomen met een bepaalde omvang een kapvergunning moet worden aangevraagd. In sommige gevallen kan de gemeente aan het verstrekken van een kapvergunning verordenen dat er een nieuwe boom wordt herplant.

De waarde voor landschap.

De bomen fleuren en kleuren het landschap op, zorgen voor de broodnodige afwisseling en verlenen het erf zijn karakteristieke aanblik.

Beheer.

Bomen dienen regelmatig te worden gesnoeid. Afhankelijk van de functie en standplaats van de boom moet er een snoeiprogramma gemaakt worden.

In het algemeen kan men stellen dat de laan of solitaire boom na de aanplant een kroon /stam verhouding heeft van 1:1. Na ongeveer 10 jaar wordt de verhouding stam/ kroon steeds groter. Dit is echter per boom verschillend maar doorgaans kan men een verhouding van 1:3 aanhouden. Het snoeien van bomen vindt meestal plaats in de periode november – maart. Esdoorn, berk en haagbeuk: grote kans op bloeden (sapstroom die blijft lopen). Snoeien na de langste dag en voor 1 september.

Hakhoutsingels rond boerderijen

Hakhoutsingels bestaan uit een grote variatie van bomen en struiken. De bomen worden beheert als hakhout. Deze zijn dan omgevormd tot stobben. Daartussen bevinden zich ruigte en struiken, en hier en daar ineens een gewone opgaande boom. Het is een stukje natuur dat is ontstaan door menselijke activiteiten.

Ontstaan

Hakhoutsingels zijn in de 20e eeuw aangelegd rond boerderijen, recreatieterreinen en industrieterreinen. De bomen en struiken werden dicht op elkaar aangeplant, meestal in meerdere rijen. Er werd na een aantal jaren gedund en na een verloop van jaren bij de grond afgezet om de stronken vervolgens te laten ontspruiten. De keuze van de boomsoort hing uiteraard af van de grondsoort en zo kunnen hakhoutsingels per regio verschillen. Op droge zandige gronden domineren eiken, in de rivierkleigebieden de essen en op de nattere gronden wilgen en zwarte els.

Van functieverlies naar hernieuwde belangstelling

Het grootste probleem bij het beheren van een hakhoutsingel is het ontbreken van een vervolg na de aanplant. Meestal wordt er nog wel een keer gedund, maar vervolgens

“vergeet” men de hakhoutsingel in een onderhoudscyclus op te nemen. Daar waar de hakhoutsingel zich wist te ontwikkelen tot een gewoon bos, verdwenen de struiklaag en ondergroei bijna volledig als gevolg van het geslote bladerdak. Tegenwoordig is er gelukkig weer belangstelling voor hakhoutsingels. De reden daarvoor is onder andere het economisch nut (bescherming van gebouwen tegen wind), maar de waarde die het heeft voor het landschap en de natuur.

De waarde voor natuur en landschap

Voor vogels is de structuur van de vegetatie belangrijker dan de soortensamenstelling. Doordat de structuur van de hakhoutsingels in de loop van de hakcyclus voortdurend verandert, is deze voor veel vogels een aantrekkelijk territorium. In iedere fase zijn er andere soorten. Kort na de hak zijn de pioniervogels er te vinden of soorten van ruigtekruiden, dan de struweelvogels, de struikvogels, en ten slotte de boomvogels. Zo huizen er dus om beurten uiteenlopende soorten als de wilde eend, fitis, fazant, braamsluiper, zwartkop, spotvogel, merel, tjiftjaf, zanglijster, tuinfluiter, pimpelmees, matkop, wielewaal, tortelduif, wielewaal en grote bonte specht. Wordt de hakhoutsingel in een beperkte hakcyclus gehouden, dan neemt de soortenrijkdom af, maar is van de voorkomende soort het aantal hoger dan in een hakhoutsingel met verschillende kapcyclus. Ook voor het behoud van de rijkdom aan bladmossen, kruiden, varens, insecten en zoogdieren is de hakcyclus belangrijk. Dankzij de fasestructuur zijn hakhoutsingels tevens een dynamische verrijking van het landschap. Ze tonen een ongekend rijke variatie aan groen, in de vorm van stobben, ruigten, struiken en bomen. Samen zorgen ze voor een bont kleurenpalet.

Beheer

Voor het behoud van de natuurlijke rijkdom kan de hakhoutsingel het best worden onderhouden volgens de methode die vroeger werd gebruikt in geriefbosjes. Er werd toen in geriefhoutbosjes een hakcyclus van zes tot tien jaar (bij eiken ook 15 jaar) toegepast. Meer dan vroeger wordt nu echter niet een hele hakhoutsingel ineens afgezet, maar slechts een deel. Voor de flora en de fauna is het namelijk belangrijk dat de verschillende fases, en daardoor de verschillende vegetatiestructuren, naast elkaar blijven bestaan. Bij hakhoutbeheer worden alle overjarige staken op een stobbe afgezet. Hierdoor ziet de hakhoutsingel er het eerste jaar wel erg kaal uit, maar na twee jaar staat er al weer twee meter lange scheuten op de stobben. Is er nog niet eerder afgezet waardoor er nog geen stobbe aanwezig zijn, dan zet men de aanwezige struiken en bomen op een hoogte van 30 cm boven de grond af. De beste tijd hiervoor is de periode van november tot begin maart. Per 100 m² blijft een enkele staak, de overstaander staan. Dit is ook nodig als er nieuwe bomen of struiken worden aangeplant. De overstaanders fungeren dan als wind-, vorst- en zonnescherm voor de jonge aanplant. Struwelen van meidoorn en sleedoorn dienen waar mogelijk gespaard te blijven, evenals de kruidlaag. Het afgezette hout kan worden afgevoerd, maar ook voor houtrillen worden gebruikt. Deze houtrillen zijn van belang als broed- en vluchtplaats voor vogels en insecten. Bij het aanplanten van een hakhoutsingel gebruikt men verschillende soorten bomen en struiken. Snelgroeiende soorten zoals populier en wilg worden gebruikt als wijker. Deze struiken en bomen worden bij de eerste dunning als eerste verwijderd om ruimte te creëren voor de overblijvers. Het aanplanten geschiedt op een onderlinge afstand van 1½ x 1½ meter. De planten worden met minimaal drie planten van dezelfde soort groepsgewijs geplant. Plant de lagere struiken en bomen vooral aan de zijkanten van de hakhoutsingel en de hogere soorten vooral in de kern van de hakhoutsingel. Laat echter ook struiken in de kern van de hakhoutsingel terug komen en soms een hogere boom aan de zijkant. Het aanplanten kan het beste gebeuren in een met gras bedekte grond. Men dient dan de eerste twee jaar na aanplant het plantmateriaal met een bosmaaier vrij te maaien. Het maaisel hoeft niet afgevoerd te worden. Ook kan men overwegen de grond eerst om te spitten en vervolgens aan te planten. Als er is aangeplant kan men een klavermengsel gebruiken om de zwarte grond in te zaaien. Het wordt afgeraden om de strook waarin is aangeplant “zwart te laten liggen”. Bij zwarte liggende grond is de kans op minder gewenste kruiden zoals brandnetel en akkerdistel groot.

HOOGSTAM

Bloesem in het voorjaar, schaduw in de zomer, een paar kisten fruit in het najaar en het hele jaar door een karakteristieke erfbepanting. Dat zijn de kenmerken van een boomgaard met hoogstamvruchtbomen. Hoogstamfruit kent een keur aan ouderwetse soorten appels, peren, pruimen en kersen waarvan men nog steeds kan watertanden.

Ontstaan

Sterappel, Notarisappel, Bellefleur, Keuleman, Conference, Suikerpeer, Winterjan, Opal, Eldense blauwe zijn voorbeelden van Hollandse klassiekers. Het zijn eerbiedwaardige smaakmakers met een lange historie, die, al is het kleinschalig, gelukkig nog steeds worden geteeld. Tot in het begin van deze eeuw beschikten veel landbouwbedrijven over een eigen boomgaard. Vaak had men ook hoogstamvruchtbomen als leibomen of laanbepanting. Door de opkomst van zelfstandige fruitteeltbedrijven, waar lagere boomtypes werden gekweekt, kwam daar de klad in. De boeren boomgaarden begonnen zoetjes aan te verdwijnen, en daarmee ook de hoogstamvruchtbomen. Het oogsten van hoogstamfruit werd te arbeidsintensief en de opbrengst was laag. Dus wat was nog het nut van hoogstambomen?

Van functieverlies naar hernieuwde belangstelling

Smaakveranderingen van de consument en productiemaatregelen van de overheid hebben er vervolgens toe bijgedragen dat met de hoogstamvruchtbomen ook traditionele fruitrassen dreigden te verdwijnen. Toch ontstond er echter weer een bescheiden vraag naar gezonder, liefst onbespoten fruit, en naar de oude rassen en smaken. De eeuwenoude cultuur van hoogstamvruchtbomen en boerenboomgaarden bleef daardoor behouden. Tegenwoordig worden in overleg met boeren weer veel boomgaarden opgeknapt en wordt er voor nieuwe aanplant gezorgd. Daarbij zijn niet alleen de liefhebbers van fruit met smaak en kraak gebaat, maar ook het landschap en de natuur.

De waarde voor natuur en landschap

Hoogstamvruchtbomen zijn het domein van veel insecten en geliefd bij de ringmus, ekster, spreeuw, merel en grote lijster. Oude bomen met holten in de stam bieden broedgelegenheid aan steenuilen en herbergen vaak bijzondere (zang)vogels als de gekraagde roodstaart en de groene specht, en soms ook aan vleermuizen. De stammen zijn dikwijls bedekt met een deken van mossen en korstmossen. Bovendien trekt gevallen fruit in het najaar veel vlinders aan. De landschappelijke waarde is al even aangestipt. De bomen fleuren en kleuren het landschap op, zorgen voor de broodnodige afwisseling en verlenen het erf zijn karakteristieke aanblik.

Beheer

Om goed te floreren moeten hoogstamvruchtbomen twee- tot driejaarlijks worden gesnoeid. Anders kan er onvoldoende licht en lucht in de kroon doordringen en blijft het aantal bloeiende scheuten beperkt. Er wordt in de vorstvrije periode; in de winter gesnoeid, dat wil zeggen tussen november en maart. Goed snoeien bevordert niet alleen de fruitopbrengst maar ook de levensduur van de boom. Het snoeien van appel- en perenbomen kent twee vormen, namelijk de vormsnoei en de onderhoudssnoei. Bij het vormsnoeien van jonge appelbomen (in een bolvorm) blijft een kroon met vier of vijf zogeheten gesteltakken over. Gesteltakken zijn dikke takken, die op 1,75 a 2 meter hoogte uit de stam ontspringen. Deze takken worden zorgvuldig uitgekozen omdat ze de hele kroon moeten dragen. Bij het vormsnoeien van jonge perenbomen (in een piramidevorm) gaat het erom een kroon met vier zijwaartse takken en een rechtopstaande harttak te ontwikkelen. Langs de harttak moet een spiraal van gesteltakken ontstaan. Van beneden naar boven neemt de lengte hiervan af, zodat dus een piramidevorm. Onderhoudssnoei is erop gericht de gesteltakken in goede conditie te houden en in aantal uit te breiden. Doorgezakte takken die andere in de weg zitten, worden verwijderd, evenals het lange hout in de kroon en het waterlot aan de gesteltakken. Veel oude bomen zijn onderhevig aan achterstallig onderhoud en hiervan moeten dan ook de grote, dode en met kanker aangetaste takken boven in de kroon worden weggesnoeid. Vervolgens wordt de rest van de

overbodige takken, waaronder het waterlot, verwijderd. Kersen- en pruimenbomen worden over het algemeen matig gesnoeid. Veevraat kan worden voorkomen met een boomkorf van gaas of prikkeldraad dat aan drie of vier palen rondom de boom is bevestigd. Tegen vraat is meestal alleen een boommanchet bestand.

Aanplant

De beste tijd voor nieuwe aanplant - zowel het opvullen van opengevallen plaatsen als het planten op nieuwe plaatsen - is het vroege voorjaar, dus in februari of maart. Het plantgat moet zo ruim zijn dat de wortels er breed in kunnen worden uitgespreid. De entplaats moet 5 tot 10 cm boven de grond komen. Aan de windzijde, op zo'n 15 cm van de boom, wordt een boompaal geplaatst waaraan de jonge aanplant met een brede band wordt bevestigd. Vervolgens worden de gesteltakken met touwtjes of gewichtjes in een hoek van 45 tot 60 graden ten opzichte van de stam uitgebogen. De keuze van soort en ras hangt af van persoonlijke smaak en grondsoort. Op natte grond voldoen pruimen en peren beter dan appels en kersen. Belangrijk voor de traditionele boomgaard is echter een gevarieerde samenstelling. De bomen worden soort bij soort geplant, want elk ras wordt door bepaalde andere bestoven, die dus bij voorkeur in de buurt moeten staan. Hoogstamvruchtbomen kunnen grote bomen worden en daarom moeten ze ver genoeg uit elkaar staan. Voor appelbomen is de afstand 10-12 meter, perenbomen 8-10 meter, pruimenbomen 5-6 meter, voor de zure kersenbomen 5-6 meter en voor de zoete kersenbomen 8-10 meter. Dit zijn richtlijnen, die per soort nog kunnen.